

Grønnspekk *Picus viridis*

Global utbredelse

Grønnspekk har den mest avgrensede globale utbredelsen av de norske hakkespekkene. Arten er vest-palearktisk og går mot øst til Volga og Kaspihavet. I vår verdensdel er den videre utbredt enn den nærtstående gråspekk, og i motsetning til denne finnes den vestover til De britiske øyer og sør til Middelhavslandene. I Finland mangler grønnspekk som hekkefugl. Arten varierer lite geografisk; av totalt fire underarter finnes to i Europa. Hvorvidt den nordafrikanske *P. vaillantii* er en femte underart eller en egen art, hersker det ulike oppfatninger om.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Grønnspekk er blant de vanligste hakkespekkene i store deler av Sør-Norge. Den er jevnt utbredt både i indre landsdeler og kyststrøkene, men tettheten er størst i sørvendte lier langs fjordene (Stenberg & Hogstad 1992). I Trøndelag opptrer den mer spredt, og er sparsom i indre strøk og nord for Trondheimsfjorden. Tidligere er den beskrevet som regelmessig og trolig hekkende også langs Helgelandskysten, men fra de siste tiårene er det få sikre funn fra Nordland (jf Fagerli m.fl. 1987).

I næringsvalg er grønnspekk den mest spesialiserte av de palearktiske hakkespekkene. Med en spiseseddel dominert av maur og maurpupper foretrekker den lysåpne skoger med kort undervegetasjon, der den kan søke næring på bakken. Nebbet er svakt og lite egnet for hakking i fast trevirke. Under matsøk vinterstid graver den ofte dype hull i snøen inn i tuene til den røde skogmauren. Arten er trolig mer varmekjær og i større grad en låglandsart enn gråspekk, og unngår rein barskog. På Nordvestlandet har den dobbelt så høy tetthet i løvskog (0.06 terr/km²) som i barblandingsskog (Stenberg & Hogstad 1992). Som alternativ til sin tradisjonelle hekkebiotop i storvokst løvskog, kan den slå seg til i skogkanter ved kulturmark. Den foretrekker grovstammede osper som reirtrær, og er primært tilpasset skogens eldre utviklingsstadi (Angelstam 1990). Tilplanting, som reduserer soleksponering og dermed forekomst av maur, er uheldig for grønnspekk. Gjenvoksing av åpne beitemarker etter hvert som det er blitt mindre husdyrhold i skogen, har trolig vært negativt for arten (Nilsson m.fl. 1992).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Allerede tidlig i vårt århundre beskrev Collett (1921) at grønnspekk — i likhet med andre låglandsspekker — var gått markert tilbake pga. hogst av osp til fyrstikkproduksjon. Tilgangen på viktige reirtrær ble dermed redusert. I Møre og Romsdal er arten i dag den nest hyppigste spekkearten, med en bestand på omkring 140 par (Stenberg & Hogstad 1992). Bestandsutviklingen i vårt land er dårlig kjent, men den svenske og danske bestanden har gått tilbake (Koskimies 1992, Nilsson m.fl. 1992). Forutsatt at reirtrær-

ne spares, kan grønnspekk ha fordel av en moderat form for skogbruk, ved at skogstrukturen blir mer åpen (Spitznagel 1990).

Også vinterstid er grønnspekk avhengig av maur, og fugler som fanges på denne årstid, bærer ofte preg av matmangel. Arten er sårbar for hardt klima, og strenge snøvintre kan gå hardt utover nordlige bestander (Voous 1962).

Hekkebiologi

Med sin vidtlydende stemme er grønnspekk enkel å registrere i hekketida, og tilnavnet «vass-skrik» viser at lyden er blitt lagt merke til. Allerede i milde januardager kan en høre dens skrattende lokkerop, som forvarslar starten av hekkesesongen. I mindre grad enn hakkespekker flest hevder den revir ved å tromme med nebbet. Hvert par trenger normalt et hekkerevir på ca. 400 ha, og makene holder trolig sammen i et livslangt forhold. I likhet med svartspekk hakker den reirhull i de mest grovstammede ospene. De to artene kan derfor konkurrere om egnete reirtrær (Hågvær m.fl. 1990). Bare unntaksvis benytter grønnspekk eldre reirhull. De 5-8 eggene legges som regel i midten av mai (Stenberg 1978), og ungene føres med oppgulp av maur og maurpupper. Ved å samle maten i kjertelmagen, reduserer den antall fôringsbesøk, og dermed blir risikoen for at reiret oppdages mindre. Etter utflyging holder familien kontakt i lengre tid enn normalt hos hakkespekkene, og de kan sees sammen enda i oktober.

Trekkforhold

I Vest-Europa er grønnspekk standfugl som sjelden forflytter seg lenger enn 20 km, men ungfuglene kan streife omkring. Fordi den er i stand til å grave seg ned til maurtuene under dyp snø, skaffer den seg lettere føde vinterstid enn gråspekk. I kontinentale strøk med harde vintre trekker fuglene sørover om høsten.

Ingvar Stenberg

Grønnspekk *Picus viridis*

327 ● Konstatert hekking

109 ● Sannsynlig hekking

268 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

